

ՓԱՅԼԱԿ

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր

ԼՈՅՍ Է ՏԵՄԵՆՈՒՄ ԿԻՐԱԿԻ ԵՒ ՀԻՆԳՉԵՐԹԻ ՕՐԵՐԸ

Տարեկան գինը — 3 ռուբլի, ¹/₂ տարեկանը — 1 ռ. 50 կ.,
1 ամս. — 35 կ.

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆ ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին՝ առաջին երեսի վրայ—20 կոպ, վերջին ,, ,, —10 ,,

Հասցէն՝ Шуша, Редакция газеты „Пайлак“. Ганджунцев. ул. домъ Костанцова. Schoucha, rédaction du journal „Phaïlak“.

ԲԱՅԻԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„ՓԱՅԼԱԿ“

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր.
լոյս է տեսնում առ այժմ շաբաթական երկու անգամ

Բաժանորդագիրն է. տարեկան 3 ռ. կէս տարեկանը—1 ռ. 50 կ.
ամսական —35 կ.

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆ ԵՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Մեր Հասցէն՝ Шуша, редакция газеты „ПАЙЛАКЪ“.

ԱՊՍԹԻՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԶԷ ԸՆԴՈՒՆԻՈՒՄ

Շուշու լոյս տեսնող Զեմակի Ագրոնոմը որոնում է գիւղական կեանքին ծանօթ մի անձնաւորութիւն

ԳԻՒԼԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐԻ

(ստորոստի)

Պաշտօնի համար. Տարեկան ուճիկ—600 ռուբլի, և ճանապարհածախս—150 ռ
Խնդիրը իրենց առաջադրած ծառայութեան տեղեկութիւնների հետ միասին ուղարկել մինչև առաջիկայ մայիսի 1-ը. ր. Ханкенды, Шушинскому Районному Земскому Агроному. 4—3

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԲԵՖՈՐՄ

Դպրոցական գործով, մատաղ սերնդի կրթութեամբ և դաստիարակութեամբ հետաքրքրուող հասարակութիւնը վաղուց նկատել է և մասնաւորապէս այն հասակութիւնը, որ կայ դպրոցի ծրագրի, նրա կատարած գործի, տեսած արդիւնքի և կիսնքի պահանջների, հասարակութեան զարգացման կարիքների միջև։ Մինչդեռ կեանքը պահանջում է դպրոցաւարտ երիտասարդից ի վիճակի լինել արտադրական կենսական արժէքներ. մինչդեռ հասարակութիւնը պահանջում է նրանից կարողանալ ստեղծել հասարակօգուտ արժէքներ, դպրոցը տալիս է գրաճանաչութիւն, գիտութիւնների վառազան ճիւղերի մասին ընդհանուր հասկացողութիւն։ Մինչդեռ հասարակութեան զարգացման շահերի տեսակէտից դպրոցաւարտ երիտասարդութիւնը պիտի կարողանայ գիմանալ կեանքի արհաւիրքներին և ոյժ ունենայ կռիւի նրա հետ և մի գրած նպատակի հասնելու, իսկ սրա համար դպրոցը պէտք է կարողանայ աշխատանքի մէջ կոփել ու ամրացնել իր սաների կամքը, հասունացնել նրանց մէջ սխտեմատիկ գործունէութեան կարողութիւնը, դպրոցն արձակում է իւր ծոյից կամազուրկ, սխտեմատիկ ու պլանաւոր աշխատանքի համար անպատրաստ, շուտ զբաւուղ և նոյնքան շուտ հիասթափուող երիտասարդութիւն։ Մինչդեռ կեանքն իւր բովանդակ արտադրութեան բոլոր կողմերով պահանջում է երիտասարդից կարողանալ ըմբռնել հասարակութեան մտաւոր, հոգեկան և ֆիզիքական զարգացման համար անհրաժեշտ աշխատանքի մեթոդը, դպրոցը պատրաստում է մի երիտասարդութիւն, որ գիտէ կարգաւ գրքերի երեսները, գիտէ վերաբերել ուրիշների կարծիքը,

բայց չգիտէ որտեղ, ինչ գործիքների որպիսի համակարգութիւն պիտի կիրարկել ցանկալի և անհրաժեշտ գործը կատարելու համար։ Մինչդեռ հասարակական շահը պահանջում է դպրոցից ստեղծագործող բարոյական մարդ, դպրոցը տալիս է ըստ մեծի մասին ստեղծագործելու ընդունակութիւնից զուրկ, բարոյական տեսակէտից անկաշուն կարիքիւստ։ Այսպէս, ուրեմն, կեանքի պահանջի, հասարակութեան զարգացման կարիքի, մարդկային կուլտուրայի պահանջի և դպրոցի կրթութեան նպատակի, նրա մէջ կիրարկող ծրագրի միջև մընում է մի անաւոր հակասութիւն։ Եւ դպրոցն ընդարմանում է, մինչդեռ կեանքը շարունակուում է լինել ամբողջովին շարժուն, անընդհատ առաջատուութիւն, ամբողջովին զինամիկ, և առաջինն այլ ևս անկարող է դառնում հասկանալու վերջին պահանջները։ Հակասութիւնը չէր կարող վրիպել քանիմաց հասարակութեան աշխիւց. այդ նկատել է և ուս հասարակութիւնը, իսկ նրա մանկավարժները վաղուց ձայն են բարձրացրել յօդուտ դպրոցի արմատական բեֆորմի։ Տարաբախտաբար, ամբողջական բեֆորմը չէ, որ այժմ քննութեան է առնւած լուսաւորութեան միջնաստր գրաֆ Իգնատիևի ձեռնեքցութեամբ, այլ դրա մի մասը։ Ստեղծել մի միջնակարգ դպրոց, միևնոյն հիմքով, միևնոյն ծրագրով և յարմարեցնել այդ դպրոցը կեանքի պահանջներին, ահա սրանք են առ այժմ դպրոցական բեֆորմի պարզ որոշւած կէտերը։ Լուսաւորութեան միջնաստրի ենթադրութեամբ, միջնակարգ դպրոցում մինչև չորրորդ դասարանը, պէտք է աւանդել առարկաների միևնոյն ցիկլը, յարմարեցրած ընդհանուր զարգացման պահանջներին։ Միտքը ճիշտ է։ Որով-

հետև մինչև մի որոշ հասակ, աշակերտներին կարելի է աւել ընդհանուր զարգացման արհրաժեշտ գիտելիքները միևնոյն ծրագրով. ուսուցման շրջանում դպրոցի դաստիարակները պէտք է կարողանան գրգռել և արթնացնել երիտաւր մէջ թագնւած ընդունակութիւնները, նրա հակումները և զարգացնել նրա մէջ սէրը դէպի գիտութեան այս կամ այն ճիւղը. իթէ անգամ մանկավարժները չանեն այդ, երիտաւրը բնականօրէն ցոյց կը տան իրենց տարբեր հակումները։ Դրանից յետոյ, անընական կը լինի այլ ևս ստիպել երեխային ուսումնասիրել մի առարկայ, որի համար նա առանձին սէր չի ցոյց տալիս և ընդհակառակն, միանգամայն նպատակաւարմար է կրթութեան նպատակի տեսակէտից բաժանել երեխաներին խմբերի միմիանցից և աւել նըրանցից իւրաքանչիւր մի խմբին գիտութեան այն ցիկլը, որի համար նրա միտքն աւելի է տրամադրւած, հոգեկան կարողութիւններն աւելի յարմարւած։ Վերակազմել միջնակարգ դպրոցն այս մտքով, այս պլանով նշանակւած է լսել բնութեան ձայնը, նշանակւած է օգտակար գործ կատարել հասարակութեան համար։ Բայց դպրոցի վերակազմութեան գործը սրանով չպիտի սահմանափակուի. սա ծրագրի միայն մի կէտն է, որ որքան էլ խելացի կերպով ընթնւած լինի, դարձեալ բաւարարել մեզ չի կարող։ Դպրոցական բեֆորմի պրոէկտը պիտի ըմբռնի կրթական և դաստիարակչական գործի վերակազմութիւնը նոր հիմքերի վրայ՝ սկսած դպրոցական կեանքի առաջին աստիճանից մինչև ամենաբարձրը։ Բայց դրա մասին՝ մի ուրիշ անգամ։

ՇՈՒՇՈՒ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ներկայումս Ռուսաստանում օրւայ հրատապ խնդիրներից մէկն է ժողովրդական տան հարցը։ Ոգելից խմիչքների գործածութեան արգելումը դրական հետևանքների հետ ունեցաւ նաև բացասական հետևանքներ։ Գիւղերում և քաղաքներում սկսեցին գւրծածել սպիրտից պատրաստած զանազան խմիչքներ և սուրբոգաստներ, աչքի ընկնող կերպով առաւածեց նաև թըղթախաղը։ Ահա այդ փնասակար և կործանիչ երևոյթների զէմ կռիւի համար մտածում են հիմնել ժողովրդական տներ, ուր ժողովրդի աղքատ դասը կարողանայ զբաղւել հաճելի և օգտակար ժամանցներով և այդպիսով հեռու մնայ թղթախաղից և սպիրտային խմիչքների գործածելու մոլութիւնից։ Ժողովրդական տան միտքը նոր չէ, նա ունի իր անցեալը, շատ գիտակից ու սրտացաւ մարդիկ աշխատել են այդ ուղղութեամբ և այն տեղերում, ուր նա արգիւքների ու խոչնդոտների չէ հանդիպել, տեղ է փառաւոր արդիւնք։ Եւ իրօք, ինչ աւելի հաճելի ու միլթարական ժամանց կարող է լինել գոր-

ծարաններում ու արհեստանոցներում ժամերով աշխատող բանւորների, ձըմեռւան երկար գիշերները ձանձրոյթից յօրանջելով բթացող երկրագործի համար, քան ժողովրդական տունը, ուր նա կարող է կարգաւ դասախօսութիւններ լսել, ներկայացուցներ տեսնել, զրուցել ընկերների հետ, տեղեկութիւններ ստանալ օրւայ հարցերի մասին, անմեղ խաղերի մասնակցել և այլն և այլն։ Բանւորի և գիւղացու մտաւոր բարոյական դաստիարակութեան աւելի նպատակաւարմար միջոց, նրա հոգեկան և գեղարւեստական համեստ պահանջներին բաւարարութիւն տուղ աւելի համապատասխան վայր, քան ժողովրդական տունը, դժւար թէ կարելի լինի ցոյց տալ։ Ընդունելով ժողովրդական տան անպայման օգտակարութիւնը, պէտք է ասենք սակայն, որ Շուշու համար առայժմ նա այնքան էլ անհրաժեշտութիւն չի ներկայացնում, որքան Ռուսաստանի համար։ Մեր հասարակութեան աղքատ խաւը բարեբախտաբար գերծ է վերը յիշատակած մոլութիւններից և ժողովրդական տուն հիմնելը, յատկապէս այդ մոլութիւնների զէմ կռիւի համար, միանգամայն օտարուտի և անմիտ կը լինէր մեզ համար։ Մեր ժողովրդական տունը ոչ թէ պայքարի միջոց պէտք է ծառայէր մեզ համար, եթէ կարողանայինք իրականացնել այդ միւր քաղաքում, այլ մի դպրոց հասարակութեան համար, նրա մտաւոր, բարոյական և հոգեկան պահանջներին սնունդ տուղ մի կրթարան, նրա գեղարւեստական զգացմունքներին և ճաշակին բաւարարող մի տաճար։ Ոչ ոք վիճել չի կարող ժողովրդական տան օգտակարութեան զէմ, սակայն ոչ ոք էլ երեխայի չափ միամիտ չի լինի կարծելու, թէ Շուշին երբ և իցէ մօտ ապակայում բախտ կունենայ ժողովրդական տուն ունենալու։ Սակայն պահանջը կայ։ Ոչ միայն Շուշու չքաւոր, այլ և ունեւոր դաւը գուրկ են մնում գեղարւեստական հաճոյքներից, չհաշւած ամառւան սեզոնի ներկայացուցները, նրանց մտաւոր-բարոյական կրթութեան, դաստիարակութեան գործը միանգամայն բաց է մնում, բարձի թողի արւում։ Ո՞վ պէտք է ծածկի այդ բացը, թվ պէտք է մտածի Շուշու հասարակութեան, մանաւանդ նրա չունեւոր դասի մտաւոր, բարոյական, գեղարւեստական կրթութեան և բարձր հոգեկան հաճոյքի մասին։ Անշուշտ դրամատիկական ընկերութիւնը։ Դրամատիկական ընկերութեան ճիւղերը գաւառներում օգտուում են բաւականաչափ լայն իրաւունքներով, նրանք կարող են միշտ էլ կազմակերպել ներկայացուցներ, երեկոյթներ։ Շուշու ճիւղն էլ ի հարկէ ունի նոյն իրաւունքներ և երբ գործը կանոնաւոր հիմքերի վրայ դրւի, նա կարող է մեծ ծառայութիւն մատուցանել մեր հասարակութեան, լայն չափերով բաւարարութիւն տալ նրա բարոյական կրթութեան և գեղարւեստական պահանջներին։

ընդհանուր կարգով է համարվում քաղաքի սիրողներին և գեղասերներին, ներկայացուցիչ կազմակերպել թէ ընդհանրապես հասարակութեան և թէ մասնաւորապէս, մասնաւոր գնորդ, չունենորդասի համար: Թիֆլիսի ժողովրդական տունը կարող է օրինակ ծառայել, թէ որքան սիրով է յաճախում ներկայացումները հասարակ ժողովուրդը, երբ մասնաւոր է լինում այդ նրա նիւթական անձուկ վիճակին:

Սակայն, ինչպէս ամեն մի հասարակական կուլտուրական հիմնարկութիւն մեր քաղաքում, այնպէս էլ դրամատիկական ընկերութեան ճիշդ և առանձին աշխոյժ է ցոյց տալիս միայն գործի ակտիւ հարմարութեան շրջանում, իսկ այնուհետեւ ենթարկւելով շրջապատողներէ քաղցր օրօրներին՝ ներհում է խաղող և անվրդով քնով: Տարեկան մի երկու ներկայացումով չի կարելի արդարացի այդ ընկերութեան գոյութիւնը: Առանց ընկերութեան էլ տեղիս սիրողները կարող են մի երկու պատահական ներկայացում կազմակերպել այս կամ այն նպատակով: Դրամատիկական ընկերութեան նուազ ճիշդ գոյութիւնն իմաստ և միտք կունենայ միայն այն դէպքում, երբ գործը կանոնաւոր հիմքերի վրայ դրել, կազմակերպւեն սիստեմատիկ ներկայացումներ և երկրորդները:

Ընկերութեան վարչութեան անդամները պակաս են, ընկերութիւնը քայքայւելու վրայ է, այն ինչ վարչութեան մնացած անդամները ոչ մի աշխատանք չեն գործ դնում պակաս անդամների տեղ նորերը հրաւիրելու, կազմել լրացնելու և այդպիսով փրկելու այն ընկերութեան կեանքը, որն անպակաս գեր ունի կատարելու մեր գեղարուեստական հանգրձաններից ու բաւականութիւններից աղքատ իրականութեան մէջ:

Առանց աշխատանքի ոչ մի գործ կատարել չի լինի, թող վարչութիւնը շարժել, գործի կաշի և եթէ ժամանակի հանգամանքներն ու պայմանները թոյլ չեն տայ նրան անել այն, ինչ որ կարող էր անել խաղող ժամանակ, այդ դէպքում նա ազատ կը մնայ հասարակութեան դատապարտութիւնից: Հակառակ դէպքում նա իրաւամբ կարժանանայ մեր և հասարակութեան գիտակից մասի դատապարտութեան:

Սորայր

ԱՐԶԵՎԱՆՔՆԵՐ

Տեղիւն ԶԵՐՈՍԿ ԶԵՐՈՍԵՐ

Շուշին էլ ունի, ինչպէս ամեն մի փոքր ի շատ «բարեկարգ» քաղաք իւր կլորը, ակմբանոցը:

Որտեղ մի քիչ թուղթ և լուսն են խաղում, մի քիչ կարդում, մի քիչ բամբասում, մի քիչ ընթրում, երբեմն էլ մի փոքր... կոնծում:

Կայ և այդ ակումբն յաճախող երիտասարդութիւն, քաղաքիս հիմնարկութիւններում ծառայող ինտելիգենտներ, բարձրագոյն կրթութիւն ստացած, համալսարանական նշանները կրծքերին: Ասում են. այդ ինտելիգենցիան է հիմնել ակումբը, որտեղ նա կարողանայ օգտակար ժամանց ունենալ, մի րոպէ վերանայ գաւառի ճահճացած մթնոլորտից, մտաւոր-բարոյական հանգստութեան վայր ստեղծել...

Եւ ստեղծում են մի վայր, որին կարող էր նախանձել հասարակ պանդոկի գոհնիկ այցելուն, որ գիտէ միայն բուռն և կռիւ սպանալ, կոտորած թողնել ճոճի:

Որին երանի կը տար Բաքուի հաւատարիմ երկրպագուն, երբ նա իր անզուսպ յոյզերին ազատ հլք է տալիս և իւր ողբերգութեան մէջ շողիացած այնքան անկեղծ է լինում վայրենի:

Բացականչումներ, փողոցային շփոթներ, ու ստոր անւանարկութիւնների պաշարով:

Եւ յետոյ գաղտուկ փախչում: Եւ անում են այդ ամենը ովքեր կրթւած երիտասարդներ, հասարակութեան մէջ դիրք վայելողներ, այն հասարակութեան, որին զեկավարելու, որին բարոյական դասեր տալու համար են իրենք կանչւած:

Եւ այդ ամենը կատարում է հասարակական մի հիմնարկութեան մէջ, մի յարկի տակ, ուր իւրաքանչիւր բարեկիրթ, վայելուչ յաճախող ապահով պիտի լինի:

Որ իւր պատիւը խաղալիք չի դառնալ առաջին պատահած թիֆլիսցիի խելոտութիւններին:

Որ հասարակական արժանապատեւութիւնը չի վտանգել այն տիրահոյակ հերոսներից, որոնք սովոր են պղտոր ջրում ձուկ որսալ և կուրացած ամբոխի ստոր ընապնդներ շարժել փոխադարձ ատելութեան սերմեր ցանկնով:

Եւ ինչ յաւակնութիւն:

Անպատեւ, անւանարկել աջ ու ձախ հասարակութեան մէջ, և համոզւած լինել, որ դա իրեն անպատեւ կանցնի, հաւատացած լինել, որ նոյն հասարակութիւնն իրեն վերստին պիտ ընդունի, վերստին ձեռք մեկնի:

Յաւակնութիւն, որ ընտրող է նապատակի սիրտ ունեցող և յոխորատացող աքաղաղի տեսք ունեցող քաջերին:

Եւ գնում է շուշիցին իւր ակումբը՝ երաժշտութիւն լսելու... բայց շուտըները, վայրենի աղաղակներ, սպառնական կոչումներն են նրա ականջը գնալիցնում...

Նա գնում է իւր ընտանիքով այնտեղ բարեկիրթ մարդիկ հանդիպելու, իսկ նրա կողմ կամ դատեր երեսներն են շատապուշտ սեղանից ճահճից անկանների, կոպիտ բարձրի տարափի տակ:

Այն շուշիցին էլ ունի իւր ակումբը: Որտեղ մի քիչ թուղթ են խաղում, մի քիչ բամբասում, ընթրում, երբեմն էլ մի քիչ կոնծում... և ապա երևի մի օր էլ թեքեր կոլորեն, բռնիքներ կը ճոճեն, «եռններ» կը ջարդեն, լուսանքներ կը թափեն...

Եւ այդպէս ժամանակ 'ն անցկացնում մեր տիրահոյակ հերոսները...

Նիմանդ

Մ Ա Մ Ո Ւ Լ

Ստեղծով Ռուսաստանի, Ֆրանսիայի ու Անգլիայի միջև քաղաքական մերձեցումն ստեղծելու մասին, «ДЕНЬ» լրագիրը գտնում է, որ, բաւարարութիւն տալով Անգլիայի հետ տնտեսական կապեր հաստատելու ձգտմանը, որոնք աւելի ևս աճել են Գերմանիայի հետ ունեցած առևտրական յարաբերութիւնների խզումից յետոյ, մեզ անհրաժեշտ է կուլտուրապէս մերձենալ Անգլիային:

«Ոչ միայն այն պատճառով, որ այդ մերձեցումն հարկաւոր է քաղաքական համաձայնութեան ամրապնդման համար և փոխադարձ յարգանքի ու ըմբռնման լայն հիմքի վրայ այդ համաձայնութիւնն դնելու համար, այլ և անմիջական իրական պահանջների բաւարարման տեսակէտից»:

Այն դերը, որ կատարել էին մինչև այժմ մեր կուլտուրական կեանքում գերմանական գիտութիւնն և գրականութիւնն, պէտք է այսուհետև, վերոյիշեալ լրագրի կարծիքով, տրուի Ֆրանսիային ու Անգլիային: Ֆրանսիան պատերազմից առաջ էլ այդ կողմից յետ չէր մնում Գերմանիայից, նա զգալի դեր էր խաղում մեր կուլտուրական կեանքում: Այդպէս չէր սակայն Անգլիայի նկատմամբ, ուր այժմ անհրաժեշտ է ուղղել մեր բոլոր ջանքերը, որից միայն կը շահեն երկու ազգերը՝ ռուսականն և անգլիականը:

Իրայի նկատմամբ, ուր այժմ անհրաժեշտ է ուղղել մեր բոլոր ջանքերը, որից միայն կը շահեն երկու ազգերը՝ ռուսականն և անգլիականը:

«Ռուսական կուլտուրայի միացումն անգլիական ոգու հետ կարող է վերին աստիճանի արգասաւետ հետևանքների հասցնել: Անգլիական ամուր պողպատի խառնուրդն մեր մետաղին կարող է ունենալ միայն բարի հետևանքներ և ընդ հակառակն ամուր: Բայց ոչ բաւականի ձկուն անգլիական մետաղը նմանապէս միայն կը շահի ռուսական փափուկ հալոցի խառնուրդից»:

Ջարմանալի մետամորֆոզներ, ապշեցուցիչ փոփոխութիւններ են կատարւում ռուս մտաւոր կեանքի ծալքերում շնորհիւ արդի համաշխարհային պատերազմի: Այն շրջանները, որոնք երբեմն իրենց համարելով թիւական հայրենասէրներ փախել էին զօրօգիական նացիօնալիզմին (ազգայնականութեան) և ալլապէս մտածողներին ու զգացողներին «ի խաչ» էին հանում և միայն կախողանների արժանի նոխագներ համարում, այսօր կարծես արթնացել են իրենց արիւննուշտ մոլեգնութիւնից: Արդիօք երկար ժամանակով, թէ մի քանի վայրկեանով, արդիօք այդտեղ պաղապարների ու մտքերի վերազնադարձումն է տեղի ունենում, թէ ըստ իրենց բնածին զօրօգիական յատկութեանը ձգտում են յարմարել տիրող մօմենտին ու կառավարութեան շրջաններում գոյացած արամադրութեանը, դա ցոյց կը տայ ապագան: Բայց փաստն այն է, որ ուլտրա-պահպանողական օրգաններից մէկը, յայտնի օտարաբանաց «КОЛОКОЛ» թերթն, այսօր իւր նախկին մարդակեր քարոզների փոխարէն ուրիշ երգեր է ասում: Այն փաստը, որ Մեծ Իշխանուհի Տաւտիանա Նիկոլանայի կոմիտէի մէջ Մեծ Նախագահուհու հրամանով հրաւիրւած են մասնակցելու համառուսական ժողովարարութեան գործի կազմակերպման նպատակով յօգուտ Ռուսաստանի վնասուած ազգայնականութեան, վերջինիս բոլոր ազգութիւնների ներկայացուցիչները այն է՝ լեհերից, հրէաներից, հայերից և մուսուլմաններից, առիթ է տալիս «КОЛОКОЛ»-ին իւր գոհունակութիւնն արտայայտելու և մի շարք ճշմարիտ մտքեր արտայայտելու հասարակական ու պետական յարաբերութիւնների բարոյական գնահատման մասին: Վերջապէս արդարացի գտնելով Ռուսաստանում ապրող բոլոր օտար ազգութիւնների համապետական նշանակութիւնը, նա գրում է հետեւալ ընտրող խօսքերը:

«Ընդունելով ազգայնութիւնն մեր մէջ, մենք պիտի յարգենք այդ նաև ուրիշների վերաբերմամբ: Անհրաժեշտ է կօմպրոմիս օտարազգիների պէտք է տալ լիակատար ազատութիւն բոլոր երկրորդական հարցերում, իսկ առաջնակարգ հարցերից՝ միայն դաւանութեան և մասամբ լեզուի մէջ: Դրա փոխարէն այլազգիներն անկեղծօրէն հրաժարելու են իրենց ռուսապիական երազումներից և պէտք է սահմանափակեն իրենց ազգայնականութիւնն և սիրով կապեն իրենց բաղդը տիրող ժողովրդի հետ: Մեր պատմական անաբելութիւնը, որ ներկայումս կատարւում է ազգային դաշտերում, պահանջում է երկրի ներսում սիրոյ միայն մի պաշտամունք իւր փառահիղ ապօքէօքի համար: Պարոններ, թող շատ և շատ սէր լինի մեր պետական հասարակական ու մասնաւոր կեանքում և հակառակն վերափոխման հրաշքը կը կատարուի: Մենք յօգնել ենք ատելուց»:

ՄԵՐ ԲԱՐՔԵՐԻՑ

Եթէ թողնել աննարկ ձգենք արդի գիտնականների վրա՝ իսկոյն կը նշատենք, որ՝ անցիալի համեմատու-

թեամբ՝ բարոյական տեսակէտից գիտական ժողովուրդը կանգնած է ստոր մակարդակի վրա:

Հին նահապետական մաքուր վարք ու բարքի տէր գեղջուկը այժմ փոխել և բոլորովին ալլապետել է բարոյապէս: չքացել ու վերացել է գիտական կեանքում երբեմնի տիրող ամօթխածութիւնը, պատկառանքը, չքաւոր հարևանին օգնելու պաղապարը: չկայ այլ ևս ընտանեկան համերաշխութիւնը:

Դատարանների շեմքերը մաշում են հայրը որդուց գանգաւելով, որդին հօրից, եղբայրը եղբորից, կոնսիստորիաները լցւած են ապահարգան պահանջող ամուսինների խղրապրելով: Երկրորդ կին պահելու սովորութիւնն էլ հօ ընդհանրացած է:

Եւ առանց վերապահութեան կարելի է ասել, որ անբարոյական ախտով ներկայումս ապականւած է ռուսական ժողովուրդը:

Սակայն ինչպէս է այդպէս:

Ըստ իս՝ իրաւացի է այն կարծիքը, թէ գիւղական ժողովրդի բարոյապէս փչանալու պատճառն այն տարրերն են, որոնք գիւղից քաղաք գնալով՝ ժառանգում են այնտեղի շոյալութեան ու գեղիւթեան սովորութիւններն և գիւղ վերադառնալով՝ տարածում ևս միկ և շուտ ընդօրինակող գիւղական ժողովրդի մէջ ապականութեան կործանարար սաղմերը: Մենք չենք բացասում, ի հարկէ, լուսաւորութեան գործում քաղաքների գիւղացիների վերաբերմամբ ունեցած ազդեցութիւնը, որ տղէտ գիւղացիները քաղաք գնալով՝ մտաւորապէս զարգանում են և փխծ հասկացողութիւնները փոխւում են: Սակայն փաստն այն է, որ քաղաքների փչացած կեանքը, նրա բացասական կողմերն անդրադարձել են աւելի մեծ չափով գիւղական կեանքի վրայ:

Բայց ինչի հետեւանք էլ որ լինի, այնուամենայնիւ պէտք է մտաւոր ալ շատ քաղաքական խոշոր չարիքի դէմ: Պէտք է միջոցներ ձեռք առնել և թոյլ չտալ, որ գիւղական իրականութեան մէջ բարքերի ապականումն տանի ժողովուրդը դէպի կատարեալ ալլապետում, ֆիզիկական կործանում:

Ա. Ասլանեան

ԳԻՒԴԵՐԻ ՀԱԿԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Պատերազմի աւերիչ հետեւանքներից մէկն էլ համաճարակ հիւանդութիւններն են, որոնք շնորհիւ տոողջապահական աննպաստ պայմանների դարգանում են ամենամեծ չափերով: Շուշու գաւառի գիւղերն այսպիսի հիւանդութիւնների տարածման ու զարգացման համար հարուստ հող ունեն և պատրաստ են տալու մեծաքանակ զոհեր: ոչ մի գիւղ անտես չի անելու այդ անկոչ հիւանդին՝ որովհետեւ գաւառիս որ գիւղն էլ մտնէր, ամեն տեղ տեսնելու էք անասելի աղտոտութիւն թէ փողոցներում, թէ բակերում և թէ րնակարաններում: Իսկ մօտակայ ձորերն ու գետափները, դոքա շնդկատանի Գանգէսն են ձեռք յիշեցնում, որտեղ թափւած կը տեսնէք ընտանի անասունների դիակներ, որոնց զարդաշուքութիւնն ամառայ տաք օրերին մէկ վերստ հեռաւորութեան վրայ է զգացւում: Իսկապէս որ յանցանք է ապրել մեր գաւառի նման մէկ գեղեցիկ երկրում, որ հարուստ է բուսականութեամբ ու քաղցրահամ աղբիւրներով, ունի առողջարար կլիմայ, և ապականել այս դրախտանման երկրի օդը զանազան աղտոտութիւններով:

Մտնում էք գիւղերի փողոցները, ամեն տեղ ձեռք առաջ թափւած է տընային անասունների աղբ մէկ արշին հաստութեամբ: Գալիս է աշունը, սկսում են երկարատեւ անձրևները:

անձրենների ջրերը, խառնելով այդ աղտոտութեան հետ, գոյացնում են զեղնագոյն խորը ճահճներ, որոնցով անցնելն անհնարին է դառնում: Գիւղացիին տարւայ տաններէն շրջում է այդ փողոցներով և իր ոտներով այդ աղտոտութիւնները կոխ տալով չի մտածում մի փոքր բարւոքել այդ դրութիւնը: Եթէ նրան նկատու էք այդ պակասութեան մէջ՝ նա քմծիծաղ արհամարհանքով պատասխան է տալիս ձեզ: Նա չի հաւատում, որ այդ ամենը կապւած է նրա առողջութեան հետ:

Գիւղերի տանուտէրները, շատ հեշտութեամբ կարող էին այդ աղտոտութիւնների առաջն առնել, որովհետեւ նոցա ձեռքին ոյժ կայ և նոցա կարգադրութիւններն օրինական են համարւում իւրաքանչիւր գիւղացու համար. սակայն այդ պաշտօնեաներն իրենց մտաւոր հասունութեամբ բարձր չեն կանգնած միւս գիւղացիներից, ուստի և ոչ մի օգտակար դեր չեն կատարում այդպիսի գործերում: Քահանան էլ գիւղացիների օրումն է: Մնում է ուսուցիչը. նրա վրայ է դրւած այդ բարոյական պարտքը—համոզել ու հասկացնել նոցա կեանքի այդպիսի հակառողջապահական պայմանների փաստականութիւնը: Պատերազմի ժամանակումն ենք ապրում, սկսել են համաճարակ հիւսնողութիւնները. այսօր բժաւոր տիրին է, իսկ վաղը կարող է խօլերան կամ ժանտախտը երևան գալ. ուրեմն քանի վաղ է, անհրաժեշտ է գիւղերի վերոյիշեալ աղտոտութիւններին վերջ տալ և նոցա բնակիչներին զնել առողջապահական լաւ պայմաններում: Ս. Շ.

ՎԻՃԱԿԸ ՎԱՆՈՒՄ

Հորիզոնին հեռագրում եմ.

Դրութիւնը Պոլսում սոսկալի է: Բոլոր ընկերները, յայտնի մտաւորականները, մինչև իսկ նախկին մինիստր Մարտիկեանը ձերբակալւած են: Պատրիարքը բանտարկւած է՝ վանում տեղի ունեցած զէպեքերի զէմ բողոքելու պատճառով: Անմիջապէս գործի անցէք. ձեռք առէք ամեն տեսակ միջոցներ, այլապէս սպասւում է բնաջնջում:

Հին նախընտան. Ամսոյս 14-ին վանի, Արճակի, Շատախի և ուրիշ շրջաններից Թաղէոս Առաքեալի վանքը հասան 160 հոգի փախըստականներ, բերելով իրենց հետ երկու զիակ, զարնւած Ղարա-Դարայի ձորում: Դրութեան մասին պատմում են հետեւեալը.—

Ամսոյս սկիզբներին Ջաւադ փաշան վանից պահանջում է 6,000 ոսկի, 6,000 հրացան և 700 տղամարդ, տալով երեք օր ժամանակամիջոց, որից յետոյ երկրորդ օրը կանչւում է Վառձեանին, իբր թէ բանակցութեան գիտաւորութեամբ, սակայն ձերբակալւում է: Մի քանի օրից լուր է պտտւում, որ նա արդէն սպանւած է: Նոյն օրը Իշխանը տաճկաց կոնսուլ—միւղիբի հետ ճանապարհւում է Շատախ, որպէս զի քրդերի սանձարձակութիւնների առաջն առնէ: Շատախից եկողները պատմում են, թէ հենց նոյն օրը կէսօրին, ճանապարհին սպանւում են Իշխանին ու նրա չորս ընկերներին:

Այնուհետև սկսւում է շրջանի բոլոր հայ գիւղերի կոտորած, կառավարութեան կողմից տւած առանձին հրովարտակով: Ամսոյս 9-ից սկսւում է վանի ուժակոծումը, սրին մասնակցում են 800 ասկերներ և բազմաթիւ քրդեր 3 թնդանօթներով: Շրջանի գիւղերից հայ տղամարդիկ, թւով 860 հոգի, հաւաքւում են խառակունիս, դիմադրելու թիւրք խուժանին, բայց շուտով վրայ է հասնում մեծ թւով կանոնաւոր զօրք և կոտորում բոլոր դիմադրողներին, որոնցից միայն 8 հոգի են կարողանում ազատել և փախուստ տալ: Նրանք այժմ հասել են այստեղ: Սուսափում ենք աւելի մանրամասնութիւններ գրելուց...

ՀԱՅԵՐՆ ՈՒ ՊԵՏԵՐԸՄԸ

Թիֆլիսի թերթերին հաղորդում են. —վանի վիլայէթի դրութիւնը սարսափելի է: Հայկական բոլոր գիւղերը մատնւած են սրի ու հրի: Վանը շրջապատւած է 800 ասկերով ու քիւրդ հրոսակներով և 2 թնդանօթով: 10,000 հայեր զինւած՝ քաջարար ու արիւնքեամբ պաշտպանւում են դրսի շուտափոյթ օգնութեան յոյսով: Վանը շրջապատւած է ապրիլի 10-ից:

Արեւմտահայ ընդհարումները հայերի և թիւրքերի միջև շարունակւում են: Վան քաղաքում, ստացւած տեղեկութիւնների համաձայն, հայերը յաղթութիւն են տարել: Թիւրքերը, կրելով պարտութիւն, դիմել են՝ օգնութիւն խնդրելով թիւրքաց զօրքերի հրամանատար Ջավիդ բէյին. որ Սալայից ղէպի վան է ուղարկել թիւրքերի օգնութեան 300 ժանդարմ:

Վանի ղէպեքերի առիթով երզնկայից մեկնել է վանի և Արճէլի ուղղութեամբ թիւրքաց նիզամի մի դիւրգիւս (№ 17) 24 թնդանօթով և Սալայից հրամանատարութեամբ:

Արճէլում հայերի կոտորածից յետոյ, թիւրքաց կառավարութիւնը հրամայել է ազգաբնակչութեանն ազատել բոլոր տները՝ եկող զօրքերին տեղաւորելու համար: Միաժամանակ Սուէլի ջրանցքի ղէմ գործող թիւրքաց զօրաբանակներից մէկին հրամայւած է աճապարել ղէպի երզնում:

Հայաստանում ապստամբութիւն է սլայթել: Սաստիկ յուզում և սպանութիւններ են սկսւել Վասպուրականում, Բիթլիսում, Ձէյթունում և Մուշում: Ընդհարումները հետեւանք են քիւրդ ժողովրդի ու կառավարութեան բռնած ղիբքի և զործ դրած միջոցներին:

Պոլսից հաղորդում են, որ հայերի խուզարկութիւններն ու ձերբակալութիւնները շարունակւում են: Հայկական «Դաշնակցութիւն» կոմիտէն փակւած է, նրա մի քանի անդամներ անդամները ձերբակալւած են:

Դիմանից և Սալմաստի միւս գիւղերից եկան 300 փախստական հայեր, ասորիներ, գալու են ևս 1200 հոգի: Նրանց տեղաւորեցին պարսկական Ջուլֆայում: Նրանց մասին հոգում են Կարմիր Խաչը և Թաւրիզի ուսական հիւպատոս Բիկսայիվը:

Ջուլֆայից Նիքսէս եպիսկոպոսը յայտնում է ի գիտութիւն պարսկական փախստականների, որ նրանց վերադառնալը ղէպի Սալմաստից արգելւած է: Անհրաժեշտ է սպոտել ծանուցման: Սալմաստի վիճակը լաւանում է:

Ապրիլի 19-ին, Գիւղատնտեսական ընկ. մէջ կազմւած փախստականների քայքայւած տնտեսութիւնների

վերականգմանը նպաստող կոմիտէի նիստում որոշեց կոմիտէի լիազօր Ա. Թաղէոսեանին փոխադրել 20,000 ոսր., փախստականների համար երկրագործական մեքենաներ և լծկաններ զընելու: Որոշեց դիմել վեհափառ կաթուղիկոսին, խնդրելով էջմիածնի Կենտրոնական յանձնաժողովի միջոցներից գրամական օգնութիւն փախստականների քայքայւած տնտեսութիւնների վերականգման գործի համար:

Ապրիլի 19-ին, Երեկոյեան ժամը 8-ից թեմական առաջնորդարանի շէնքում կայացաւ փախստականներին օգնութիւն ցոյց տալու Թիֆլիսի կազմակերպութիւնների՝ Հայկական Կենտրոնական կոմիտէի, Հայոց Գիւղատնտեսական ընկ., Նպաստամատոյց ընկ. և հայոց եկեղեցիների միաբանութեան և հոգաբարձութեան յանձնաժողովի միացեալ ժողովը, վեհափառ Կաթողիկոսի կարգադրութեան համաձայն՝ էջմիածնի Կենտրոնական կոմիտէի մէջ մասնակցելու համար երկու ներկայացուցիչ ընտրելու: Ժողովը բաց քւէարկութեամբ առաջարկւած թեկնածուներից ներկայացուցիչներ ընտրեց պ. պ. Պօղոս Կանդուրաւիանին և Յովհ. Սաղաթէլեանին:

Գիւղատնտեսական ընկերութեան մէջ կազմւած փախստականների քայքայւած տնտեսութիւնների վերականգմանը նպաստող կոմիտէի նախագահ Ա. Սահակեան կոմիտէի լիազօր մասնագէտ գիւղատնտես Ա. Թաղէոսեանից ստացել է հետեւեալ հեռագիրը. «Վերադարձող գաղթականների թիւը օրէցօր աւելանում է: Առայժմ վերադարձի են մօտ 500 տղամարդ. հեռագրել եմ էջմիածին և Երևան, խնդրելով արագացնել մնացած գաղթականների դարձը: Այն գիւղացիք, որոնք իրենց հետ բերել էին անասուններ, արդէն սկսել են վարը և ցանքը: Ազգաբնակչութիւնը սերմացւում մասամբ ապահովւած է: Գիւղատնտեսական գործիքներ կան միայն անյետաձգելի աշխատանքների համար: Լծկանների մեծ կարիք կայ: Անհրաժեշտ է անմիջական օգնութիւն, այլ կերպ դաշտերը կը մնան առանց ցանելու:»

Կիրակի, ապրիլի 19-ին վանքի եկեղեցու բակում Հայկ. Կենտր. Բիւրօյի անդամների և խումբ մշտնջենական ներկայութեամբ թեմ. առաջնորդի հանդիսադրութեամբ, կատարւեց ժողովրդական հոգեհանգիստ հայկական վերջին կոտորածների զոհերի յիշատակին:

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԴՈՒՄԱ

Ապրիլի 18-ի նիստը.
(Շարունակութ. և վերջ)

Երկար վիճարանութեան առարկայ է դառնում Ֆինանսական կոմիտեայի ալիւր անելու ծրագիրը: Յիշեալ կոմիտեան առաջարկում է դուռնային՝ 5000 ր. իր միջոցներից յատկացնել, իսկ 15000 ր. կառավարութիւնից օժանդակութիւն խնդրել, որպէսզի այդ գումարով կարելի լինի որոշ չափով ապահովել քաղաքն ալիւրով: Բացի այդ՝ կոմիտեան առաջարկում է համաձայնութեան գալ Շուշու «Կուլտուրա» կոչւած կօօպերատիւ ընկերութեան հետ, որ վերջինս հաց թուէ և վաճառէ ազգաբնակչութեան: Սակայն դուռն է գալիս, որ դուռն 5000 ր. չունի յատկացնելու այդ նպատակի համար, հնարած այդպիսի վճիռ արդէն կայացրել է: Այդ հանդամանքի առթիւ իրաւասութիւնը մեզ յայտարարել են, որ 5000 ր. քաղաքային դուռն կարող է յատկացնել, իսկ այժմ ցոյց են տալիս կանխիկ դրամ 1500 ր. — սա ինչ թիւ-

րմացութիւն է:
Պ. քաղաքագլուխը բացատրում է. Մոսկուայի վաճառականական բանկում ունինք 6500 ր. արժէթղթեր, որոնք գրաւ են դրւած 1500 րուրով, մնում են 5000 ր. արժէթղթեր, որոնք այժմ ցածր գին ունին: Բացի դրանից ուսարավայի գանձարանում կայ 1000 ր. կանխիկ դրամ, որի ծագման աղբիւրը ինձ յայտնի չէ (այդ յայտարարութիւնը ծիծաղ է առաջացնում ժողովականների մէջ), հետեւալ ժողովում ես մանրամասն կը զեկուցանեմ այդ 1000 ր. ծագման և գանձարանի դրութեան մասին:

Ֆինանսական կոմիտեայի վերոյիշեալ կէտերը դուռն ընդունում է համաբեա միաձայն: Գաղտնի քւէարկութեամբ որոշում է՝ 15000 ր. օժանդակութիւն խնդրել կառավարութիւնից:

Բժ. Համբարձումեանն առաջարկում է քաղաքագլուխների գալիք համաժողովում առաջարկել, որ վերջինս ազդէ խոշոր առևտրականների վրայ, արժանացնելու անհրաժեշտ մթերքները:

Անցնելով օրակարգի վերջին կէտին՝ ուսարավայի կազմի 1429 ր. 35 կ. անտեղի ծախսելու պատասխանատուութեան մասին, պ. քաղաքագլուխը և ուսարավայի անդամները հեռանում են դահլիճից. նախագահի տեղը դուռնայի ընտրութեամբ բռնում է բժ. Ջուրաբեանը: Քարտուղարը կարդում է գործը մօտ 2 ժամ: Ընթերցւածից երևում է, որ 1908 թ. քաղաքային ուսարավան յանձնարարւում է քաղաքային ճարտարապետ պ. Ղոնդաղսագեանին նախահաշիւ կազմել սպանդանոցի վերանորոգութեան համար: Պ. Ղոնդաղսագեանը յայտնում է, որ դա մօտ 100 ր. ծախս կը պահանջի, ուստի չարժէ նախահաշիւ կազմել: Ուսարավան համաձայնւում է տալ 100 ր. և գործը սկսում: Դործունէութեան ընթացքում 100 ր. հասնում է 2000 ր. և առանց նախահաշիւի, բայց վերանորոգւած սպանդանոցը փրկւում է մի քանի ամսից յետոյ: Վերաքննիչ մասն. սփողով երևան է՝ սնում յետոյ, որ 1429 ր. 35 կ. անկան ն ծախսեր են եղել: Նոյն թւականների դուռն վճռում է պատասխանատուութեան հետ: Թարկել ամբողջ ուսարավայի կազմը: Մի քանի ձեւական խախտումները շնորհիւ նախագլխաւոր չի հաստատւում դուռնայի վճիռն և վերադարձնում է դուռնային նորից քննելու: Երկար քննույց յետոյ, յիշեալ գործը բախտ է ունենում նոր քաղաքագլխի շնորհիւ լոյս աշխարհ գալու: Գաղտնի քւէարկութեամբ դուռն կրկին վճռում է ուսարավայի ամբողջ կազմը պատասխանատուութեան ենթարկել 1429 ր. 35 կ. անկանոն ծախսելու համար: Լ. Վ.

ԼՐԱՏՈՒ

ՀԱՅԵՐ

«Եղբայրակար Օգնութեան» տեղիս կոմիտէին կից կանանց խմբակը մօտիկ ապագայում մտադիր է կազմակերպել յօգուտ հայ փախստականների միօրեայ ժողովարարութիւն «Կարմիր ձուռի օր» անունով:

Քաղաքային ուսարավան որոշել է կանոնաւորել քաղաքիս լուսաւորութիւնը առայժմ իւր տնտեսական եղանակով, մինչև որ վեջնականապէս կը լուծւի լուսաւորութիւնը կապալով շահագործելու հարցը:

Ուսարավան յանձնարարել է քաղաքային ճարտարապետին շուտով մի նախագիծ ներկայացնելու առ այն, թէ ինչ եղանակով շահագործել քաղաքի ինարարական պէտքերի համար և եկամուտներն աւելացնելու նպատակով:

քաղաքին պատկանող այն տեղերը, որ-
տեղից քար և աւաղ են հանում:

ՂԱՐԱԲԱՐ

Ղարաբ: Ամբողջ ձմեռը տաք ան-
ցաւ, և շատ ծառեր ծաղկել էին: Իսկ
մարտից սկսեցին անընդհատ անձրե-
ներ և ցրտեր, երբեմն էլ ձիւնը հաս-
շերտով ծածկում էր գետինը: Անթա-
փանցելի մառախուղն և անձրեւն անե-
լանելի դրութեան մէջ գցեցին գիւղացի-
ներին: Եղջիրաւոր անասունները շա-
րաթներով կաթիլքի տակ կապած,
ջուր դառած դարմանից բացի, ուտելու
բան չունենալով անասուններին մէջ
երևացել են հիւանդութիւններ, որոնք
բաւականաչափ զոհեր են տանում:

Մարդակերտ գ. (Ջիւանշիր). Պատ-
շաճաւոր թոյլութիւն է սաացած
գիւղում բանալու կովկասի հայոց բա-
րեգործական ընկ. տեղական ճիւղ, որ
անշուշտ, եթէ խմբեն սրա շուրջը ե-
ռանդոտ ու շիտակ գործիչներ, կարող
է շատ բան անել մեր յետ ընկած ան-
կիւնում:

— Մեզ հաղորդում են, որ մի շա-
րաթ առաջ խոշոր կարկուտ է տեղա-
ցել Շուշու գաւառի շրջանում, որ բո-
նում է նախնականի գիւղից մինչև
Ղաղալա (կարաքենդ): Գրեթէ բոլոր
ցանքերը փչացել են, վնասել է նաև
միւս բուսականութիւնը:

ԿՈՎԿԱՍ

— Ապրիլի 20-ին թիֆլիսում տեղի
ունեցաւ «Սպիտակ ծաղկի» օրը: Այս
օրն էլ նախկին տարիների նման փո-
ղոցներում շրջում էին տուփ ունեցող
ծաղկավաճառներ և սպիտակ ծաղիկ
վաճառում քաղաքացիներին: Հրապա-
րակներում և կենտրոնավայրերում կա-
յին քեփեր դարձեալ ծաղիկ վաճառե-
լու համար: Այս տարւալ «Մաղկի օրը»
համեմատած նախկին տարիների հետ,
եռուն չէր, բայց և այնպէս սպասւում
է շօշափելի գուժար:

— Էջմիածնի շրջանում ապրիլի 17-ի
գիշերը սառնամանիքը ոչնչացրել է
խաղողի բերքը: Գիւղերը ողբում են:

ՌՈՒՍՏԱՆ

— Միլիկովը Մոսկւայում ապրիլի
17-ին, ահագին թւով բազմութեան ա-
ջ, կարգաց դասախօսութիւն «Կ.
Պօլսը, թիւրքի և նեղուցները» թե-
մայով: Միլիկովը եկել է այն եզրա-
կացութեան, որ թիւրքի օրերը, ի-
բրև եւրոպական պիտութեան հաշւած
են: Արևելեան հարցի նկատմամբ, Մի-
լիկովի կարծիքով, պէտք է զատել
ազգային շահերը ազգային պատրանք-
ներից: Կ. Պօլսը, Միլիկովի ասելով,
պէտք է անցնէ Ռուսաստանին ռազմա-
գիտական նկատմամբ, որովհետև նա
մեր տան բանալին է: «Մեր գերիշխա-
նութիւնը նեղուցների վրայ և իրա-
ւունքը՝ նրանց ամբողջութեան վրայ»
պէտք է համակերպւած լինեն բոլոր
ազգերի առևտրի ազատութեան իրա-
ւունքի հետ:

ՄԵՐ ԹՂԹԵԿԻՑՆԵՐԸ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍ

Քարահունջ գ. (Ջանգ. գ.) 19 ապրիլի
Այսօր, Քարահունջի երկրասեան
դպրոցի դահլիճում, աշակերտ-աշակեր-
տուհիների և նրանց ծնողների համար
տեղի ունեցաւ դպրոցական հանդէս,
զրական-երաժշտական և թատերական
բաժնիներով: Հանդէսը բացւեց «Երեւել
թէ այս նոր տարին...» խմբերգով:
Ա. Լ. Կ. Միլք. Եսայեան խօսեց
«Դպրոցի և ընտանիքի յարաբերութիւն-
ները կրթական գործում» նիւթի մա-

սին շատ մատչելի լեզուով, բացատրե-
լով ծնողներին նրանց պարտականու-
թիւնները: Այնուհետև երգեցիկ խումբը
երգեց մի շարք մանկական և
ժողովրդական երգեր, իսկ աշակերտ-
աշակերտուհիները մէջ ընդ մէջ ար-
տասանում էին հայերէն և ռուսերէն
ոտանաւորներ: Առանձնապէս շատ դուր
եկաւ հասարակութեանը մեր անւանի
բանաստեղծ Յովհաննէս Թումանեանի
«Կիկոսի-հաւը» հէքեաթը, որ արտա-
սանեց IV բաժ. մի աշակերտ: Հետա-
քըքական էր նաև I բաժանմունքի մի
աշակերտի պատմած «Քրիստոսի յարու-
թիւնը» տեղական բարբառով: Վերջը
տեղի ունեցաւ ներկայացում:

Նախ խաղացին Գլազունովի «Տիկին
Սիրան» մէկ գործողութեամբ հանաքը
մանկական կեանքից, ապա «Գիւղական
ժողով» պատկերներ 2 արարածով,
հեղինակութիւն ուսուցիչ պ. Մելք.
Եսայեանի, Ջանգէլուրի գիւղական
դպրոցական իրականութիւնից, որ ան-
չափ հետաքրքրեց հասարակութեանը:
Երկու ներկայացումն էլ անցան շատ
կանոնաւոր: Մուտքը ձրի էր. հասարա-
կութիւնը ցրեց շատ գոհ:

Ս. Հ.

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵՆՆՔ

— Ֆինանսական միջխտրութեան
կից պ. Լ. Բարկի նախագահութեամբ
օրերս սկսւում են յատուկ խորհրդակ-
ցութեան զբաղմունքները ֆինանսա-
կան ու պետական տնտեսութեան հար-
ցերի վերաբերմամբ: Այդ խորհրդակ-
ցութեան մասնակցեալ չբաւերւած են
պետական խորհրդի ու պետական դու-
մայի մի քանի անդամները, առևտրա-
արդիւնաբերական հիմնարկութիւնների
ներկայացուցիչները և այլն: «ՔԵՅԵ»-ի
ասելով խորհրդակցութեան առաջարկ-
ւելու է զբաղւել մեր հարկային սիս-
տեմի ֆինանսական բարենորոգու-
թեանց նախագծերի մշակութեամբ և
զանեւ այն միջոցները, որոնցով հա-
րաւոր է ծածկել պետական եկամուտ-
ների այն բացը, որ առաջացել է օղե-
վաճառի պետական մօնօպօլիայի գոր-
ծառնութիւնների դադարացումով:

— Ֆինանսների միջխտր պ. Լ.
Բարկը հնարաւոր է գտել վերադար-
ձնել ոգելից խմիչքների գործարան-
ներին Անդրկովկասում և Ամուրի շր-
ջանում ամբողջ այն գումարը, որ նը-
րանք վճարել են գանձարանին իբրև
պետական ակցիզ վերջին տարին բա-
շած օղու համար, որ անում է մօտ 2
միլիոն ռուբլի:

— Քարածուխի տագնապը, որ այն-
պէս զգալ է տալիս վերջին ժամանակ-
ները Մոսկւայի և ամբողջ Ռուսաստա-
նի արդիւնաբերական շրջաններին ա-
ւելի ևս սուր կերպարանք է ստանում և
եթէ այդ գրութիւնը չբարեփոխւի, շատ
գործարաններ վտանգւում են միանգա-
մայն առանց վառելանիւթի մնալու:
Վերջին օրերը ճանապարհների հաղոր-
դակցութեան միջխտրութիւնը յայտնել
էր պաշտօնապէս, թէ որոշ ժամանակ,
մի քանի հանգամանքների պատճառով,
երկաթուղիներով քարածուխ փոխա-
դրել գործարանների կարիքների հա-
մար անկարելի կը լինի: (P. B.)

Պ Ե Տ Ե Ր Ե Զ Մ

ՀԵՌԱՆԻՐՆԵՐ

(Պետր. հեռ. գործ.)

ԳԵՐԵՂՈՅՆ ԶՈՐԱՐԱՄԱՆՆԵՐԻ ԲՆԱԿԵՐ

22 Ապրիլի 1 Իրաւայի դիմաց ծո-
վի վրայ նկատւած են թշնամու
մի յաժանաւ և մանր շրջանաւոր:

Բօսիէնի շրջանում մեր շարժում-
յաջող են ընթանում: Մնացեալ
ամբողջ ռազմաճակատի վրայ մինչ
վերին Վիսլան կացութիւնն ան-
փոփոխ է: Գալիցիայում կարպատ-
ների և Վիսլայի միջև կռիւր զար-
գանում է առաջւայ նման անյող-
դողդութեամբ: Գերմանացիները
ռազմագիծ են մտցրել զգալի նոր
ոյժեր, պաշտպանւած ռազմաթիւ
թշնամութեամբ: Թշնամին իւր
կրկնած մասայական գրոհներից
կրեց մեծ կորուստներ: Ապրիլի
20-ի գիշերը Սարիի ուղղութեամբ
թշնամին նորից գրաւեց Մակուվ-
կա լեռան խրամատների մի մասը:
Հետեւեալ գիշերը մեր հակա-գրո-
հից թշնամին յետ մղւեց, որի
ժամանակ մենք գերեցինք 1200-
ից աւելի մարդ 30 սպաների հետ
միասին: Անգլիկ շրջանում Լօմ-
նիցայի վերին հոսանքում թշնա-
մին կատարեց անյաջող առաջխա-
ղացում բաւականին երկար ռազ-
մաճակատով:

20 ապր. Սև ծովեան նաւա-
տորմը ռմբակոծեց Չաթալիի
դիրքերի աջ թևը և կարաբուր-
նուի մերձծովեան ճակատը:

Լօնդոն. Ապրիլի 21-ին պաշտօնա-
պէս տեղեկացւում է, որ թիւրքերն
ապրիլի 18 և 19-ի գիշերների ընթաց-
քում մի շարք ուժեղ և վճռական
գրոհներ ձեռնարկեցին խտացած շար-
քերով Դարդանէլի դաշնակից զօրքերի
վրայ: Միևնոյն ժամանակ թիւրքերն
անդադար ստանում էին թալմ օգնա-
կան ոյժեր, բայց դաշնակիցները ոչ
միայն յետ էին վանում այդ գրոհնե-
րը, մեծ ֆիւսաներ հասցնելով թշնա-
մուն, այլ և իրենց հերթին սկսեցին
առաջխաղացում և դուրս վանեցին
թիւրքերին իրենց դիրքերից: Ներկա-
յում մենք շարժւում ենք առաջ, թի-
րակղզու ներքին մասը:

Սօլուն. Միտիլենից հաղորդում են
ապրիլի 21-ին. Դարդանէլի ռմբակո-
ծումը շարունակւում է առաջւայ կա-
տաղութեամբ. անգլիացիներն ու ֆրան-
սիացիները գերել են 200 թիւրք զին-
ւորներ:

Լիմնոսից հաղորդում են ապրիլի
21-ին, որ դաշնակիցները նոր զօրքեր
են ցամաք հանել Գալլիպօլի թիրա-
կղզում, որտեղ կատաղի կռիւ է տեղի
ունեցել: 1500 թիւրք գերել են վերց-
ւած և տեղափոխւած Լիմնոս կղզին:

Աթէնք, ապրիլի 22-ին. Միտիլենից
ու Տենիդոսից հաղորդում են, որ դաշ-
նակիցները միաժամանակ գործում են
թիրակղզու դանազան կէտերում, ձգ-
տելով միանալ Վերջին երկու օրերը
դաշնակիցները արիւնալի և յամառ
կռիւներից յետոյ, գրաւեցին մի քանի
ռազմական կէտեր, թէև զգալի զոհեր

տուին: Երէկ կրկին մի քանի հազար
թիւրք նոր գերիներ տեղափոխեցին
Տենիդոս: Դարդանէլի ամբողջեան
մարտկոցների ռմբակոծումն շարունակ-
ւում է: Անգլիական աէրօպլանը կոր-
ծանեց Պանդրմայի մեծ կամուրջը:
Փարիզ. 21 ապրիլի. պաշտօն. հա-
ղորդ. Գերմանացիների ձեռնարկած
երէկւայ երկկոյնան գրոհը Իպրի հիւ-
սիսում բրիտանական ճակատի վրայ,
յետ է մղւած, դաշնակից զօրքերով:
Մեր առաջխաղացումն Բելգիայում
Ստէնստէտէյի շրջանում շարունակ-
ւում է. Շամպայնում Բօսեփուրի մօտ
գերմանացիները երեք իրար յաջորդող
գրոհներ էին ձեռնարկել, որոնք յետ
մղւեցին, որի ժամանակ թշնամին մեծ
կորուստներ ունեցաւ: Արգոնում մենք
առաջ ենք շարժւում:

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— Y. P. տեղեկութիւնների համա-
ձայն դաշնակից զօրքերը Գալլիպօլի
թիրակղզում առաջ են շարժւել մօտ
15 կիլոմետր: Զօրքերի ցամաք հանելը
շարունակւում է կուրուղաղից հիւսիս:
Անգլիական զօրքերը գրաւել են Գե-
շանը:

— Թիւրք պաշտօնական լրագրները,
հանգստացնելով կ. Պօլսի ազգաբնա-
կութիւնը, յայտնում են, որ թիւրք
զինուորական շտաբը դիտմամբ ներս է
քաշում դաշնակից զօրքերին թիրակղզու
խորքերը, որպէսզի նրանց հարածեն
նախօրօք որոշած կէտերում:

— «P. ՕՆ» հաղորդում է, որ կա-
տաղի կռիւից յետոյ դաշնակիցները գրա-
ւեցին Գալլիպօլի թիրակղզում Մանտօս
հովիտը: Նազարա մարտկոցների հան-
դէպ: Դաշնակից զօրքերի գործունէու-
թեան շրջանը գտնւում է ամենուրեք
նաւատորմի հովանաւորութեան ներ-
քոյ: Առաջխաղացումն յաջող է ընթա-
նում:

— Թիւրքական երկաթուղու հաղոր-
դակցութիւնը Բուզարիայի ու Դէզեա-
ղալի միջև ընդհատւած է: ըստ լուրերի,
իրը թէ թիւրք զօրքերի դէպի Դարդա-
նէլ փոխադրելու պատճառով:

— Զուլֆայից հաղորդում են, որ
թիւրքերի յարձակումը Թաւրիզի կող-
մից չի սպասւում: Բրդական ցեղերը
հրաժարւում են միանալ թիւրքերին:

— Պարիզից հեռագրում են «P. B.»
-ին, որ անգլիական էսկադրան ռմբա-
կոծութեան է ենթարկել գերմանական
թշնամութեանը, որ սարքւած են Բել-
գիայի ծովափին:

— Պարիզից հեռագրում են «H. B.»
-ին, որ գերմանացիք նորից փորձել են
անցնել Իզերը և գրոհ տալ Դիլսմիւլդէ-
ի վրայ, սակայն անյաջող: Գերմանա-
ցիները շարունակ օգնական զօրքեր են
ստանում բելգիական ռազմաբանի վրայ:

Նմբ. հր. Լ. Վարդապետեան

Печатать дозволено военной цензурой.

Գ Ա Լ Ո Ւ Թ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Գրական, հասարակական և քաղաքական շաբաթաթերթի
նպատակն է՝ Ռուսաստանի, Հրիմի և Հիւսիսային Կովկասի
հայ գաղութի կեանքի ռազմակողմանի լուսաբանութիւնը:
Բաժանորդագիրն է՝ Ռուսաստանի համար տարեկան 4 ռ., կէս տարւանը 2 ռ.
50 կ., ամսական 50 կ., համարը 10 կոպ.: Բաժանորդագիրը փոխադրել Pо-
стовъ н-Д. Старо-Почтовая ул. № 128 А. Аракелянъ.
Ազատիկ բաժանորդագրութիւն չի ընդունում: